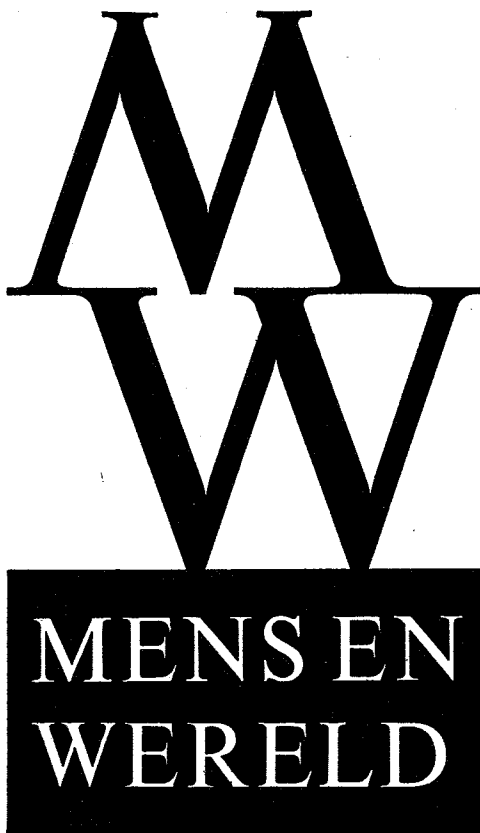

Europees drama van agressieve angst

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**23ste jaargang nummer 17
14 september 1968**

Hoofdredacteur: dr. A. L. Constandse

Redactieraad:
mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Mozes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

Dr. A. L. Constandse: Crisis in de Campus (pag. 3)

Dick Scherpenzeel: Ontwikkeling en Onderwijs (pag. 4)

B. Stroman: Black Theatre (pag. 6)

H. Dekker: De naamloze en het Niets (pag. 7)

DE bezetting van Tsjechoslowakije heeft de gehele wereld diep getroffen, zowel democratische volken als niet-gebonden naties, en ook zeer grote communistische groeperingen. Er moet in het Kremlin een paniekstemming hebben geheerst, die heeft geleid tot een enorme verzwakking van het Sovjet-prestige. Niet de economische hervormingen in Tsjechoslowakije hebben Moskou uit het lood geslagen, maar de afschaffing van de censuur en het toestaan van politieke vrijheden. De Tsjechen zijn door hun historie en hun tradities een westers volk. Hun inlijving (in 1948, door een staatsgreep van hun eigen communistische partij) in het oostelijke blok was een pijnlijke stap terug. Het aanvankelijke schrikbewind der partij moest zich wreken: angst voor de vrijheid is een genadeloze drift en geen opbouwende kracht.

DE Tsjechen en Slowaken, in 1938 (München) verraden door het Westen en overgeleverd aan Hitler, aanvaardden bij hun herrijzenis in 1945 weliswaar een bondgenootschap met de Sovjet-Unie. De krijgswervelingen hadden hen ook in de Russische invloedssfeer gebracht. De militaire alliantie is nooit door de niet-communistische Tsjechen afgewezen, vooral niet omdat de Westduitse Bondsrepubliek de huidige Europese grenzen nog steeds niet erkent. Wat Tsjechen en Slowaken wilden was: baas zijn in eigen huis. In alle verdragen is nadrukkelijk de soevereiniteit van het land erkend. Het pact van Warschau staat zelfs theoretisch open voor niet-communistische landen. De bezetting is dus een flagrante schending van verdragen, die door Praag zelf werden gerespecteerd.

WAT toonde echter de politieke vrijheid? Dat belangrijke sectoren van het volk een einde wilden maken aan de feitelijke politieke, economische en ideologische voogdij van de Sovjet-Unie, en met deze bondgenoot op voet van gelijkheid wilden samenleven. Nauwere culturele en commerciële betrekkingen met het Westen werden bepleit. En deelneming aan het bestuur van meer niet-communistische groeperingen. (Die zijn er al wel in het Nationale Front, maar daarin dicteert de communistische partij.) Het merkwaardige was nu, dat de grote meerderheid der partij sinds januari deze verlangens

billijk achtte. Er vond dus een liberalisering plaats van het communisme zelf. De politieke Russische leiders hebben dit proces angstig gadegeslagen en er op aangedrongen – o.a. in Bratislava – dat de partij de leiding zou behouden. Maar zij hebben waarschijnlijk niet aanstonds gedacht aan een militaire bezetting. De generaals echter hebben niet kunnen aanzien, dat een volk, ingelijfd in hun invloedssfeer, niet meer dienstbaar wilde zijn aan één der partners, de Sovjet-Unie.

HUN militaire interventie heeft een zware slag toegebracht aan het ideaal van vreedzame coëxistentie. Op stalinistische wijze is het ijzeren gordijn weer dicht gesloten. In het Westen heeft de reactie er uitermate van geprofiteerd. En toch is er een lichtzijde aan de tragedie: de politieke mislukking van dit militaire avontuur. Het is de Russische opperbevelhebber in Praag niet gelukt, enigszins gezaghebbende communisten te vinden om een slaafse marionettenregering te vormen. De eerst van verraad beschuldigde leiders als Dubcek zijn na de bezetting aan het bewind gelaten. Hun afzetting zou het volk nog anti-Russischer maken, dan het al was geworden. Er is een nieuwe bres geschoten in het communistische kamp, dat toch al zo gespleten was. In Moskou zelf heerst verdeeldheid en onzekerheid, want voor de positie van de Sovjet-Unie in de wereld is de bezetting fataal geweest. Het zijn niet uitsluitend de krachten van geweld, die regeren. Tsjechoslowakije is bezet, maar niet verslagen. Een volk is geknecht, maar niet bekeerd. Integendeel.

WAT de democraten van het Westen doen kunnen is te pogen, het lot van het Tsjechoslowaakse volk te verlichten, door het behouden van de banden, die nog mogelijk zijn. Een boycot onzerzijds zou de Tsjechen in nog groter isolement drijven. Misschien slaan de Russen er in, hen van ons af te zonderen. Maar laat dit niet onze schuld zijn! Er is ook geen reden voor een fellere opleving van het anti-communisme: het waren Tsjechische communisten, die in verzet zijn gekomen tegen een totalitaire onderdrukking. Wij moeten op de Russische paniek niet antwoorden met een paniek onzerzijds: voor heel Europa staat er te veel op het spel!

KRITISCH ALLERLEI

Bitter

DE voorzitter van het Tsjechoslowaakse parlement Smrkovsky heeft verklaard: 'We hebben in onze traditie Johannes Hus en de soldaat Schweik. Tegenwoordig schatten wij het voorbeeld van Hus hoger, waarbij wij vermijden aan het concilie te denken.' Schweik is een literaire figuur, die op ironische wijze, maar zonder ook maar iets van een held te hebben, het lijdelijk verzet symboliseert. Johannes Hus was de nationale rebel, die in verzet tegen kerk en paus door het concilie van Konstanz werd veroordeeld en in 1415 op de brandstapel omkwam. Ditmaal zat het concilie van ketterjagers in Moskou. En de Tsjechen konden moeilijk vermijden er aan te denken. Bitter was – al in de maand juli, men zie Die Zeit van 2 augustus – de verhouding tussen Oost Duitsers en Tsjechen. Nadat Walter Ulbricht had opgeroepen tot strijd tegen het neo-nazisme en had herinnerd aan de wandaden der nazi's in Bohemen zei een commentator van Radio-Praag: 'Juist het blad Neues Deutschland moet ons Lidice en Theresienstadt in de herinnering roepen, waarbij de collega's uit Oost-Berlijn volkomen vergeten, dat zij behoren tot de natie, die de moorden in onze steden op haar geweten heeft.' Na de bezetting van Tsjechoslowakije is de verhouding tot de Oost Duitsers zo mogelijk nog slechter geworden dan die tot de Russen.

God

IN het op 24 mei 1968 verdedigde proefschrift van de heer G. Vertogen te Groningen, getiteld 'S.F. Interfraction in metals' is de volgende (negende) stelling opgenomen: 'Het randschrift 'God zij met ons' op de gulden en zilveren rijksdaalder wordt door een niet te verwaarlozen deel van de Nederlandse bevolking als zinloos ervaren. Het verdient derhalve aanbeveling een dergelijke wens niet meer op een wettig betaalmiddel te vermelden.' We sluiten ons bij die opvatting gaarne aan. Des te meer omdat 'God zij met ons' klinkt als een soort noodkreet of een oorlogsleuze, of zoiets als 'God zegen de greep'. In elk geval als een teken van onbehagen. Dit nu is huichelachtig. Onze voorvaders mogen het bezitten en uitgeven van geld wel eens als riskant hebben beschouwd, zij waren er best mee in hun nopjes. Blijft nog de theorie, dat de vorst wiens beeltenis op de munt voorkwam, Gods hulp wel nodig meende te hebben. Daar kunnen wij inkomen, maar dat was dan toch een particuliere aangelegenheid.

De paus (I)

IN augustus is de paus enige dagen op bezoek geweest in Colombia, een van de meest clericaal en dictatoriaal geregeerde landen van Zuid-Amerika. Het geboortecijfer is er enorm hoog, de aanwas der bevolking ongeveer driemaal zo groot als in ons land, er komen elk jaar 36.000 kinderen om van honger, 80% van het nationale inkomen is in handen van 3% der bevolking. Geen wonder dat de priester Camilo Torres zich bij een groep opstandelingen voegde. Hij werd in die strijd neergeschoten en sindsdien is zijn naam een symbool. Zijn moeder schreef aan de paus: 'Wij beschouwen het als een onvermijdelijke plicht om de sociale en politieke realiteit van Colombia voor uwe heiligheid tot uitdrukking te brengen. Tachtig procent van onze bevolking komt te kort aan voedsel, onderdak, kleding, hygiënische verzorging en onderwijs, terwijl een kleine kaste van ongeveer vijftig families beschikt over de nationale rijkdom, manipuleert met miljoenen, en luxe en geld verspilt met het bouwen van kerken en het aanleggen van tuinen, terwijl het volk zieltoogt in de meest wrede ellende, tot het van uitputting sterft.' De conferentie van Zuidamerikaanse bisschoppen die in Colombia werd gehouden, werd geconfronteerd met een document waarin priesters zeggen: 'Het is niet verwonderlijk dat op deze wijze voorwaarden ontstaan voor het uitbreken van gewelddadig verzet, omdat de toestanden die deze voorwaarden scheppen, zelf op geweld berusten, in strijd zijn met de menselijke waardigheid en tot onderdrukking van de vrijheid leiden.'

De paus (II)

MAAR in Colombia is de kerk staatskerk en nauw gebonden aan het feodale regime. En dit verlangde van de paus – de gast van de onderdrukkers – dat hij 'de banvloek zou uitspreken over de verderfelijke communistisch-nationalistische acties' (gericht tegen grootgrondbezitters en buitenlandse kapitalisten) zoals de campagne geleid door de radicale Braziliaanse bisschop Helder Camara. Men was dus wel zeer benieuwd, wat de paus doen zou. Door een militair cordon werd hij ingelijfd in het systeem, hem werden gloednieuwe auto's ter beschikking gesteld (ook voor zijn bisschoppen), het Colombiaanse vliegtuig dat hem afhaalde was voorzien van een bad en met wit leer bekleed. Hij kreeg zeer kostbare geschenken, o.a. een kelk ingelegd met smaragden. En wat zei hij tot de verzamelde bisschoppen? Hij wakte de rijken op, meer te doen voor de armen, want 'liefdadigheid vermag meer dan woorden'. Bij de

Massieve druk op de Tsjechen

(Uit Die Zeit)

wijding van 200 priesters ried hij aan 'sociale gerechtigheid en liefde te bevorderen en de armen te verdedigen.' Maar (zo lezen we in de Observer van 25 augustus) hij waarschuwde tevens tegen 'plotse-linge of gewelddadige veranderingen in de maatschappelijke structuur.' Hij zei dat 'liefde het middel moest zijn om een nieuw volk te maken uit de onwetende, wanordelijke, behoeftige en soms onhandelbare (perverse) massa's.' Tot het volk zei hij dat 'armoede een deugd was, in het bijzonder wanneer zij geduldig werd gedragen', en hij waarschuwde tegen geweld en revolutie. 'Armoede is des te meer bevorderlijk om het koninkrijk der hemelen te beërven, wanneer ze wordt aanvaard met geduld en hoop op Christus.'

De paus (III)

NIETTEMIN sprak hij tot duizenden boeren, in het open veld in Mosquera verzameld, met betuiging van medeleven. 'Wij kennen uw levensomstandigheden. Ze zijn voor velen van u armzalig en beneden de normale behoeften van de mens.' De paus heeft 'geen directe macht in wereldlijke zaken'. Maar 'uw persoon is heilig en zonder onderscheid dient te worden erkend, dat gij behoort tot de familie der mensen.' Er werd een beroep gedaan op de regeringen om naar een rechtvaardiger belastingstelsel te streven. 'Wij zullen uw zaak blijven verdedigen.' Maar ook hier sprak de paus zich uit tegen revolutie en geweld. 'Zij zijn strijdig met de geest van het christendom en zullen de maatschappelijke verheffing eerder vertragen dan versnellen.' Volgens het Handelsblad van 24 augustus 'waren er veel minder mensen dan verwacht was, omdat de reiskosten

naar Mosquera voor velen onbetaalbaar waren.' De radicale priesters vroegen 'waarom de paus zijn rijke en machtige gastheren niet verbood, geweld te gebruiken tegenover een onderdrukt volk.' Zelden is een reis van de paus zo gekritiseerd in voortuitstrevende katholieke kringen. Volgens de Volkskrant van 22 augustus was Bogotá, de hoofdstad van Colombia, een stad 'in staat van beleg'. De organisatie van de veiligheidsdienst was in handen van de Portugees Jose da Cunha, deskundige op dit gebied, die een muur van beschermers rond de paus opbouwde om zijn bezoek normaal te laten verlopen 'ondanks het agressieve klimaat.'

Discriminatie

VIJF procent van de Nederlanders discrimineert mensen, die gekleurd zijn, een niet-christelijke godsdienst belijden, uit andere werelddelen komen of geacht worden tot een ander 'ras' te behoren. (Alsof Nederlanders een 'ras' zouden vormen!) Tien procent wenst volkomen gelijkheid. Dan wil 40% geen vrije toelating, maar selectie van vreemdelingen. De overige 45% is zwevend. Aldus een onderzoek, ingesteld in opdracht van de AVRO. Tegen de Turken heeft 30% bezwaar. Vervolgens moeten 'jonge vreemdelingen met lang haar' het ontgelden.

Verantwoording

IN antwoord op vragen: het is een erkende journalistieke gewoonte, dat niet-ondertekende artikelen of rubrieken in een periodiek van de hand zijn van de hoofdredactie, of dat deze daarvoor verantwoordelijk is. Dit geldt dus sinds januari voor de rubriek Kritisch Allerlei, voor niet-getekende hoofdartikelen en soortgelijke bijdragen.

KUDDE

*zij gaan zichzelf niet na
al vragen zij het anderen
al scheren vijftig schapen zich
weg langs een zelfde dam
en vijftien stakkers zich glad
met het zelfde blad
nooit stemmen zij eens teugen de leugen*

JULES GERBER

Crisis in de campus

DE campus is het terrein, waarop de universiteit (met de studentenflats, de winkels, restaurants enz.) gelegen is, en in ruimere zin de universitaire wereld. De beroering daarin is het eerst duidelijk aan de dag getreden naar aanleiding van de oorlog in Vietnam, die een symbool werd, een toetssteen van iemands gezindheid. Maar toen was de gezagscrisis al in volle gang, en de Vietnamese kwestie was een maatstaf om iemands trouw aan het gezag of zijn vrijheidsdrang af te meten. Op alle gebieden (overheid, leger, kerk, seksuele moraal, ouderlijke macht enz.) was twijfel merkbaar aan de gerechtvaardigheid van regelen, zeden en functies.

HET was niet verwonderlijk dat in West-Berlijn, centrum van de 'koude oorlog', en in Amerikaanse steden waar negers en pacifisten demonstreerden en revolteerden, de studenten het eerst tot verzet overgingen. In West-Berlijn, omdat de afkeer van het Oostduitse communisme had geleid tot vrijheidverlangens, die in het Westen niet werden bevredigd. Oost-Europa mocht dictatoriaal zijn, in de Atlantische wereld hadden gevestigde belangen en leiders (het establishment) een macht, die zich ook onttrok aan de controle van het volk. In de Verenigde Staten ontstond weerzin tegen een samenleving, die pronkte met rijkdom en luxe, die steeds meer behoeften schiep en jacht naar lustervaringen, en toch onrustig en angstig bleef. Die maatschappij, welvarend in een arme wereld, achtte zich bedreigd (door revolutionairen, negers, Aziaten, Latijns Amerikaanse paupers) en meende veilig te kunnen zijn door een overmatige bewapening met ongekende vernietigingsmiddelen.

IN de Verenigde Staten en op het Westeuropese vasteland ging het vooral tegen een 'cultuurpatroon', een model van civilisatie, een levenswijze die een strijdwijze was geworden van mensen onderling die elkaar wantrouwden. Moest daaraan de wetenschap dienstbaar worden gemaakt? Behoorde het intellect een steeds wreder oorlogsvoering mogelijk te maken? Zulke vragen werden er gesteld. En nadat in Duitsland en Frankrijk de studenten een agressieve kracht waren gebleken openbaarde hun ontevredenheid zich ook in Engeland. Naar de nieuwe zeden (overgenomen van de Latijns-amerikanen) werden bewegingen aangeduid met jaartallen. En in Londen was er zo het Comité van de 21ste februari. In het midden van juni was er sprake van een 'kruistocht' ten gunste van de collega's van het vasteland. De

Frans-Duitse propagand Cohn-Bendit, die weigert te worden vergeleken met een leider, kwam naar Engeland: een soort symbolische ontmoeting.

VOLGENS de Observer van 16 juni moest men spreken van kleine groepen van bewonderaars van Mao, Ho, Castro of Che Guevara, die de rest meesleepten. Het blad wijst op de herleving van het anarcho-syndicalisme onder de studenten, omdat dit een vrijheidlievend socialisme predikt, met als methode de algemene werkstaking en de buitenparlementaire actie. Waar was dat studenten vaak toenadering zochten tot jonge arbeiders en tot stakers, zoals ook duidelijk was geweest in Frankrijk. Met de docenten probeerden zij te discussiëren op voet van gelijkheid. 'De studenten werken een ideologie uit waarin ieder lid van de universitaire wereld wordt beschouwd als een mede-student. Zij zien docenten niet als vaderfiguren maar als belangrijke lieden in het studie-proces, met meer hanteerbare kennis dan studenten, maar zonder aanspraken op superioriteit. De geest op de campus van Sussex is fel anti-autoritair en de harde kern provoceert voortdurend gezagdragers om zelf het masker af te werpen.' Zo verlangden studenten bediend te worden in een restaurant, dat was gereserveerd voor docenten: tegen deze 'apartheid' kwamen de studenten in 'directe' actie. De docenten maakten echter geen aanspraak op hun privilege. Op Britse universiteiten bestaat in het algemeen al een behoorlijke democratische mentaliteit.

WELKE zijn nu de idealen van opstandige Britse studenten? Zij kennen werken van de Duits-Amerikaanse wijsgeer Herbert Marcuse over de intelligentsia, die de revolutionaire taak moet overnemen van arbeiders, omdat dezen meer en meer reformistisch en verburgerlijkt zijn geworden. Zij keren zich tegen de verafgoding van een zich uitbreidende consumptie en tegen de mentaliteit van de welvaartstaat. In Sussex hebben zij al deel aan het zelfbestuur en zijn vertegenwoordigd in de senaat. Daar komen leuzen naar voren tegen kapitalisme en de oorlogsindustrie. Waar dus in de campus de democratisering ver is gevorderd komt de nadruk te liggen op de kwalen der maatschappij. Overigens bestaat er geen twijfel dat - naast utopische toekomstverwachtingen en angst voor oorlog - een zo groot mogelijke persoonlijke vrijheid verlangd wordt, en een zo uitgebreid mogelijke medezeggenschap inzake de groep of gemeenschap, waartoe de enkelingen behoren. Vandaar de leuze 'een vrije universiteit in een vrije samenleving.' Een positief ideaal in een vaak beangstigende maatschappij.

DE STEM VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

HET hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond spreekt zijn grote ontsteltenis uit over de gewapende inmenging van buitenlandse troepen in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjechoslowakije.

Deze inmenging is in strijd met het Handvest van de Verenigde Naties en de erkende normen van het internationale recht. Zij is bovendien, na de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije in 1948 en in Hongarije in 1956 ook van de zijde van de landen van het Warschau-Pact opnieuw een inbreuk op het recht van ieder volk om over zijn eigen lot te beschikken.

Dit optreden vermindert wederom voor lange tijd de hoop van velen op een geleidelijke verbetering van de internationale betrekkingen. Het bewijst helaas andermaal, dat ondanks het streven naar liberalisatie binnen de communistische wereld, zelfs de minimale eisen van persoonlijke vrijheid, die ten grondslag liggen aan elke verbetering van de menselijke samenleving daar nog steeds niet worden erkend.

We zijn weer thuis, de vakantie zijn we heelhuids doorgekomen en alles is alweer gewoon. Nu lijkt me dit een volslagen overbodige mededeling, maar toen we er nog voorstonden, tot boven de knie in de stapels bagage, met lange lijsten in de hand van wat er allemaal meemoest, be kroop me soms het grille gevoel van: "k Zou er een lief ding voor over hebben, als ik zeker wist, dat we hier over drie weken weer gezond en wel terugkwamen.' Door gaans sta je hier niet bij stil. Tenslotte, als ik een krop sla ga halen bij mijn groenteman, moet ik ook vaak rennen voor mijn leven, de zebra's ten spijt, maar dat hoort nu eenmaal bij het dagelijks bestaan. Met zo'n vacantiereis is dat anders. Dat doe je jezelf aan, dat hoeft niet bepaald. En terwijl ik liep te piekeren, of ik de kurketrekker al had ingepakt, kwamen door de radio lugubere berichten van verkeersongevallen, van kantelende vrachtwagens en dodelijke ongelukken op de N2 in Frankrijk, waarbij Nederlanders omgekomen waren, bij vier of vijf tegelijk. Dan vraag je je af, waarom je je eigenlijk zo druk maakt, of je de schaar wel hebt meegenomen en of je wel zwart ijzergaren bij je hebt, terwijl je misschien morgen verkreukeld ergens aan de kant van de N2 ligt. Want de N2 is een gevaarlijke route. 't Is een tweebaansweg, vol gaten in het wegdek, hier en daar finaal stukgereden door de poids lourds, de enorme vrachtauto's, die als logge olifanten tegen de hellingen opkruipen en waar je achter moet blijven, in je 'twee' of als de klim heel erg steil is, zelfs grote stukken in de 'één'. Passeren kunnen alleen de heel snellen, die vlug kunnen optrekken en sterke auto's hebben.

In de Engelse wellevendheid en bedaardheid geloof ik ook niet meer. Eigenlijk deed ik dat toch al nooit, maar met schuldgevoelens, omdat ik dacht, dat dat verkeerd was. Wie er wel in geloofde en er prijs op stelt dit te blijven doen, moet maar niet in Frankrijk gaan autorijden in vacantietijd, want zodra de gentlemen paraplu en bolhoed hebben afgelegd en zich aan Her Majesty's vermanende blik onttrokken weten, worden het net zulke enge wegpiraten als de engste race-griezels overal elders op het continent. Dan onderscheiden ze zich alleen nog maar door hun nummerbord van de rest van de weggebruikers, maar overigens doen ze alles wat professor Belinfante verboden heeft. De meest ademafsnijdende toeren voeren ze uit, op topsnelheid, met nog een caravan achter zich aan, zodat je onophoudelijk een geweldige klap verwacht. Gelukkig kwam het in ons bijzijn nooit zover, al moesten we wel eens plotseling op de rem staan, om niet gesneden te worden door een haastig passerende Engelsman of om een recht op ons aanstormende family de gelegenheid te geven weer in te voegen, zodat ze niet frontaal tegen ons opbotsten. Nu ja, thuis zijn ze wel weer netjes en wellevend en geduldig. De andere nationaliteiten laten zich door gaans ook niet onbetuigd waar het levensgevaarlijke stunts betreft, maar daar geloofde toch al niemand in, dus die hebben geen reputatie te verliezen. 'Moeten wij ook over de N2?' vroeg ik aan mijn man, voor we weggingen. 'Natuurlijk,' zei hij, "t is de snelste weg, recht toe, recht aan. 't Is de grote route naar Parijs en daar buigen wij dan op een gegeven moment af naar het Zuiden.'

Ik wil maar zeggen, we zijn er weer, heelhuids, ondanks de N2 en ik ben achteraf toch blij, dat ik u dit kan mededelen.

Ontwikkeling en onderwijs

GEBREK aan onderwijs wordt door veel deskundigen aangewezen als de oorzaak van de onderontwikkeling in de jonge landen. De meeste van die landen besteden dan ook grote sommen gelds aan onderwijsdoeleinden, die vaak een kwart tot een derde van hun begroting opeisen. De stelling is niet helemaal ten onrechte. Het Nigeriaanse conflict is zelfs voor een groot deel toe te schrijven aan het verschil in onderwijs tussen de verschillende bevolkingsgroepen, waardoor b.v. de Ibo's van Oostnigeria, dat zich als Biafra heeft afgescheiden, belangrijke sleutelposities, niet alleen in het centrale bestuur, maar ook in dat van de deelstaten konden bezetten. En net als met de kloof tussen rijk en arm dreigt ook zo'n verschil, als dat er eenmaal is, zich verder te vergroten.

Voor Noord-Nigeria b.v. zijn voor een bevolking van dertig miljoen maar 3000 onderwijzers beschikbaar. De zuidelijke deelstaten samen beschikken, met een inwonertal dat ruim onder die dertig miljoen blijft, over 24.000 onderwijzers. Het gevolg is, dat in die zuidelijke staten veel meer kinderen onderwijs krijgen dan in het noorden: in de zuidelijke staten van Nigeria zijn 2½ miljoen schoolgaande kinderen, in het noorden ½ miljoen. Toch is het de vraag, of onderwijs inderdaad de motor van de ontwikkeling is en of het niet eerder omgekeerd is, n.l. dat het ontbreken van onderwijs een gevolg is van de onderontwikkeling. Zelden is onderwijs de katalysator van een economische ontwikkeling geweest: waar het dat had kunnen zijn, in de Griekse beschaving, stond het buiten de samenleving. De beoefening van de wetenschap was een vorm van vrije-tijdsbesteding (scolé, waar ons 'school' van is afgeleid, is het Griekse woord voor vrije tijd) door een kleine

elite. Had men de vergaarde kennis rationeel gebruikt dan had de samenleving inderdaad een ander gezicht kunnen krijgen met trekken die aan de onze niet vreemd zouden zijn geweest.

IN het algemeen is onderwijs steeds meer geworden een middel om met het bestaande geestelijke en materiële cultuurgoed te leren omgaan. In de moderne tijd is het materiële cultuurbezit steeds meer gaan overheersen. De technische scholen, de nieuwe faculteiten die in de loop der jaren aan onze universiteiten werden toegevoegd, zijn er het bewijs van, hoezeer het onderwijs een aanpassing aan de behoeften van onze samenleving is. Onze economie worden opgeleid krachtens opvattingen die het huidige economische bestel in het Westen als juist aanvaarden.

Nog niet zo lang geleden hoorde ik op een cursus over ontwikkelingsproblematiek een in Nederland bekende econoom aanvoeren, dat nationalisaties in de ontwikkelingslanden altijd tot produktieverlies leiden. 'Zie Kongo, zie Zambia', zo voerde hij als voorbeelden aan. Wat daar gebeurd was, was echter niet de nationalisatie van de produktie maatschappijen, maar van de concessieverlenende maatschappijen. Ook in Nederland worden de concessies door de staat verleend. Maar het zou niet in het hoofd van de hooggeleerde docent zijn opgekomen om, nu zijn verhaal niet opging, deze particuliere produktie maatschappijen of de manipulaties op de wereldmarkt voor het produktieverlies aansprakelijk te stellen. Onze kinderen worden volgens de Duitse cultuursocioloog Gerhard Gollwitzer steeds meer gekneed in het 'zakelijke' denken, de hoogste norm die deze samenleving stelt, en dit gaat dan ten koste van een groot aantal andere talenten die de mens bij zijn geboorte heeft meegekregen. Er ontstaat zo een soort scheefgegroeide wezens naar de vorm die de samenleving heeft aangenomen, en waarin het speelse is opgeofferd aan het 'doeltreffende'.*)

HIER ligt de diepere oorzaak van de revolterende studenten: zij willen niet langer worden gevormd naar een samenleving die zij als scheefgegroeid en mislukt beschouwen. Het is ook de oorzaak van de mislukking van zoveel onderwijsexperimenten in ontwikkelingslanden, al kan van experimenten nauwelijks worden gesproken. In veel gevallen is een westelijke vorm van onderwijs, die in onze eigen samenleving al te kort schiet en slechts ten doel heeft de mens aan de bestaande cultuur aan te passen in plaats van deze te beheersen en dienstbaar te maken aan de mensheid, zonder meer overgeplant in ontwikkelingslanden waar zij geen enkele relatie met de bestaande situatie heeft.

WAT moeten n.l. kinderen met een universeel onderwijs dat hun lezen en schrijven leert in landen waar kranten een luxe zijn die de ouders niet eens kunnen bekostigen, zo zij er al behoefte aan zouden hebben? Dit onderwijs kan op geen enkele manier dienstbaar aan de samenleving worden gemaakt, laat staan er bevruchtend op inwerken. De resultaten zijn dan ook navenant. Op het platteland, zo wijzen cijfers van een recent onderzoek van de Internationale Arbeidsorganisatie in Nigeria uit, verlaat 80 tot 85% van de kinderen de lagere school voortijdig. De kinderen die desondanks met redelijk resultaat deze lagere school bezoeken, zijn onmiddellijk voor het platteland verloren. Zij trekken naar de steden, die Europese schepping in Afrika, waar zij een zekere relatie bevroeden met wat zij geleerd hebben. Opvallend is ook dat de resultaten van het onderwijs in de steden veel beter zijn. Daar liggen de cijfers precies andersom: 85% volgt met goed gevolg het lager onderwijs.

Invoering van universeel lager onderwijs in de ontwikkelingslanden lijkt daarom nauwelijks zinvol en een verspilling van de kostbare gelden van de ontwikkelingslanden. De bestaande samenleving kan de produktie van het onderwijs bij lange na niet verwerken. De enkele brokjes Europese cultuur die zich daar hebben ingeplant zijn daarvoor te schaars aanwezig. De gevolgen van het onderwijs in de ontwikkelingslanden werken dan ook veelal ontwrichtend. Een groot deel van de jongeren raakt los van de bestaande cultuur en de veranderingen zijn nog te zeldzaam om hen massaal te integreren in een nieuwe cultuur. In en rond de steden neemt de criminaliteit van een onthechte en ontwrichte jeugd in onstellige mate toe. Een nieuwe oriëntatie over wat het onderwijs, niet alleen in onze cultuur maar niet minder in de ontwikkelingslanden kan betekenen, is daarom dringend gewenst. In veel ontwikkelingslanden wordt dat ook beseft. Er is een algemene bezinning aan de gang, die gaat in de richting van minder, maar betere lagere scholen en een sterke diversificatie in het onderwijs, waardoor lagere scholen op het platteland in de eerste plaats dat platteland zullen dienen.

DICK SCHERPENZEEL

*) Waren eens alle mensen met vele kaarsen in alle richtingen onderweg om het duister van het bestaan, van de zin van het leven, van de werkelijkheid, de raadsels van deze menswereld, te onderzoeken, nu zijn bijna alle kaarsen in het koude, scherpe licht van één schijnwerper geconcentreerd. Weliswaar komt daarmee één richting des te helderder in het licht te staan, maar valt het duister elders te meer op. De moderne waarnemer kan slechts het hoofd schudden over de mate, waarin de resultaten van het rationele denken dat zich heeft onderworpen aan de dienst van de materiële wereldverovering en -heerschappij, worden overschat.

(Gerhard Gollwitzer: Die Kunst als Zeichen.)

Han Krug: Winteravond

**Het Nederlands Cultureel
Contact viert feest**

HET Nederlands Cultureel Contact, waarvan ook het Humanistisch Verbond lid is, bestaat twintig jaar. Het N.C.C. is een overkoepelende organisatie, waarbij thans 112 landelijke verenigingen en instellingen zijn aangesloten, die alle werkzaam zijn op het terrein van de culturele opvoeding, ontwikkeling en ontspanning van het nederlandse volk. Het is een bont gezelschap, dat zich bezig houdt met volksontwikkeling, musische vorming, kunst, cultuurspreiding en radio en televisie. Deze organisaties hebben gemeenschappelijke belangen ten aanzien van subsidiering en accommodaties; zij hebben ook behoefte aan een centrum, waar zij elkaar kunnen ontmoeten om ervaringen uit te wisselen en zich in studieconferenties kunnen bezinnen op vraagstukken van onze cultuur.

IN deze tweeledige taak van enerzijds gezamenlijke belangenbehartiging – met name als overlegorgaan met de overheid – en anderzijds als ontmoetings- en studiecentrum vindt het N.C.C. haar werkterrein. Voor de uitvoering van deze taak wordt het bestuur ter zijde gestaan door een bureau met een aantal functionarissen, gevestigd in het fraaie huis Randenbroek in Amersfoort. Hoewel er, zoals overal bij het culturele werk, nog veel te wensen overblijft, mag het N.C.C. toch terugzien op twintig jaren vruchtbare arbeid, hetgeen o.m. blijkt uit een lijst van reeds meer dan vijftig publicaties, die door of vanwege het N.C.C. werden uitgegeven.

HET twintig-jarig bestaan wordt feestelijk gevierd met een aantal activiteiten, die half september in hoofdzaak in Amsterdam plaatsvinden. De hoogtepunten worden gevormd door de openingsavond op 13 september met de opvoering van een modern toneelstuk gevolgd door een discussie over het stuk; de volgende dag 'priet en stekelpraat' een forumdiscussie over knelpunten op cultureel gebied, 's-middags op de Dam in overdekte stands demonstraties van amateuristische kunstbeoefening en expressie en 's avonds een improvisatie-feestavond. Zondagmiddag vertoning van films en andere kunstvormen over het thema 'Absurditeit in onze werkelijkheid' met discussie. Daaromheen nog allerlei andere activiteiten, waarvan wij met name noemen een drietal ontmoetingsdagen op de zaterdagen 7, 21 en 28 september in het Anne Frankhuis. Tenslotte vermelden wij nog de uitgave van een speciaal boekje getiteld: 'Het versierde leven en de eigen tijd'.

De bedoeling van al deze activiteiten is om de cultuur zoveel mogelijk onder de aandacht van het publiek te brengen. Wij hopen dat dit feest ook de aandacht zal trekken van de lezers van Mens en Wereld.

J. DE LEEDE

Radiolezingen

Hilversum II
Zondag, 15 september 9.45–10.00 uur: '...u kunt vooroordelen kweken, zoals je een orchidee kweekt'. Onzekerheid: kern van elk vooroordeel. Een toelichting door dr. A. F. G. van Hoesel.
Zondag, 22 september 9.45–10.00 uur: G. Stui-
veling: Uit humanistisch oogpunt.
Zondag, 29 september 9.45–10.00 uur: J. P. van
Praag: titel nog niet bekend.

Televisie-uitzending (Ned. 2)

Maandag, 16 september 22.15 uur: even aan-
dacht voor de humanistische militaire tehuizen.

Straf en reclassering

*Laten we stoppen met de mythe dat de reclasse-
ring van heel ons volk is of moet zijn. Een volk
reclasseert vanzelf als het niet meer déclasseert.*

Dr. G. P. Hoefnagels

*Het is in de meeste gevallen een illusie te me-
nen, dat de gestrafte als een gelouterd mens de
gevangenis verlaat.*

Misdaad en straf, (Ned. Gesprek Centrum)

*Gevangenis is een stillevens, maar zonder bloe-
men.*

Dr. G. P. Hoefnagels

*Straf is slechts één der wegen tot verzoening.
Kwijtschelding en vergeving is een andere weg.
Tegenover de mening, dat de mens geconfron-
teerd moet worden met zijn verleden teneinde te
beseffen wat hij heeft misdaan, staat de opvat-
ting, dat hij bevrijd moet worden van dat ver-
leden door zich te richten op de toekomst,
waartoe hij in staat gesteld wordt door de ver-
geving.*

Misdaad en straf

*De gevangenis is een ingeburgerde instelling.
Als de gevangenis niet bestond zouden wij hem
maken. Waar moeten wij anders met onze re-
actie heen? Slaan kan niet meer, pijn doen mag
niet meer, pesten is verboden. Gevangenisstraf*

*is vergelijkenderwijs een keurig nette distante
reactie.*

Dr. G. P. Hoefnagels

SCHULDBESEF

*Ex-gedetineerden kunnen het moeilijk krijgen.
Dat bewijst ook wel de uitspraak van iemand
uit het reclasseringswerk: 'Vaak is iemands ver-
leden voor de werkgever gemakkelijker te ac-
cepteren dan voor de toekomstige collega's'.
Hinderpalen bij resocialisatie, zo bleek op een
conferentie, worden gevormd door bestaande
vooroordelen in de maatschappij, gepaard aan
hardheid des harten, die de gewezen delinquent
in een isolement drijven. Een hoogleraar ver-
klaarde eens: 'Het feit dat wij allen aanrakings-
punten hebben met de werkelijke misdaad en
allen a-sociale neigingen kennen, bepaalt onze
houding tegenover de criminaliteit. Daarom
oordelen wij zo streng over de man die de rem
heeft losgelaten en daarom ook begint de wer-
kelijke reclassering bij iedereen die niet tot de
misdadigers behoort. Het gaat om ons, niet om
de misdaad'. De volksmond zegt: eens gestolen,
altijd een dief, maar de cijfers wijzen uit, dat dit
beslist niet opgaat. Ongeveer 78% der ex-delin-
quenten komt zonder recidive door de proeftijd,
ongeveer 14% laat weleens 'een steek vallen',
ongeveer 8% faalt.*

JOUKE MULDER

**Universitaire opleiding tot geestelijk raadsman
of vormingsleider**

Met ingang van het studiejaar 1968–1969 zal het mogelijk zijn om aan de Rijksuniversiteit te Leiden een volledige universitaire opleiding te volgen tot humanistisch geestelijk raadsman of vormingsleider.

Dat de opleiding plaats vindt in het kader van de Centrale Interfaculteit hangt samen met het feit dat dr. J. P. van Praag daarbinnen een bijzonder hoogleraarschap bekleedt in de humanistiek en de wijsgerige antropologie van het humanisme.

Op basis van een kandidaatsexamen kan voor het doctoraalexamen wijsbegeerte humanistiek als bijvak worden gekozen, in bijzondere gevallen wellicht als onderdeel van de systematische wijsbegeerte. Teneinde de bevoegdheid te verkrijgen voor functies in de humanistische geestelijke verzorging en vorming wordt daarnaast enige theologische en psychologische of pedagogische kennis vereist.

Deze universitaire opleiding betekent een uitbreiding van de scholings-activiteiten van het Humanistisch Opleidings Instituut, dat tot nu toe de middelbare opleiding van raadslieden en vormingsleiders heeft behartigd.

De opleiding te Leiden schept ook kansen voor o.a. filosofen om hun studie dienstbaar te maken aan een later te vervullen functie.

Black Theatre

zuster van Black Power

Black Theatre is toneel van en voor negers. Amerikaanse negers, schrijvers, toneelspelers, regisseurs, schouwburgdirecteuren en technici, die voor negers hun werk doen. Zij willen hun rasgenoten bewust maken van de eigen waarden waar hun cultuur over beschikt; zij willen als negers volstrekt zichzelf zijn. Dat in de eerste plaats. En als die onvervalste waarden hun adequate uitdrukkingsvorm vinden, zullen zij waarden scheppen, die voor de mensheid algemeen geldende betekenis hebben. Maar eerst dient een onvermengde eigen esthetiek, een 'zwarte esthetiek' te worden ontwikkeld op basis van eigen morele normen. Die normen wortelen in de bewustwording van een zelfstandige menselijke waardigheid.

ZO ontstaat er toneel, dat voor blanken soms ontoegankelijk is, soms tot misverstanden leidt. Immers iets, dat weerklank vindt, dat herkend wordt door zwarte toeschouwers, kan worden misverstaan door blanke toeschouwers. Vooral door blanken in Amerika, omdat daar 'de sociale omstandigheden (iedereen) dwingen om racisme te beschouwen als (hun) erfenis'. Zo althans ziet de hoofdredacteur van het Amerikaanse toneel tijdschrift *Tulane Drama Review* (TDR) de situatie in zijn land en hij vraagt zich af of die erfenis dient te worden aanvaard of er voordeel uit moet worden getrokken. In elk geval wilde hij in zijn tijdschrift het 'zwarte toneel' aan het woord laten komen en om dat zo zuiver mogelijk te kunnen doen, om een juiste schaal van een bepaald aspect van zwarte bewustwording te vinden, besloot hij 'de blanke handen weg te houden van het blauwe potlood'.

Hij heeft de redactie van het speciale nummer *Black Theatre* (TDR Volume 12 number 4 (T 40), Summer 1968) overgedragen aan zijn mederedacteur, de neger-toneelschrijver Ed Bullins, vaste auteur van het *New Lafayette Theatre* in Harlem (New York). Het is een nummer geworden waarin vijftien zeer korte spelen, sketches voor het grootste deel, zijn opgenomen en zeven beschouwingen, ongeacht Ed Bullins inleiding: *The King is dead* en de verantwoording van hoofdredacteur Richard Schechner: *White on Black*. Bullins verantwoordt zijn zeer subjectieve keuze niet; hij toont wat hij de moeite van het tonen waard vond.

ZO is er een document ontstaan, dat schokkend kan zijn voor blanke Amerikanen; dat een zeer scherpe, niet altijd verhelderende blik oplevert ten aanzien van de emoties, de reacties, de worsteling om bewustwording van de Amerikaanse neger voor zover het de blanken buiten Amerika betreft. Richard Schechner heeft in de bijdragen veel anti-blank sentiment gevonden, enig anti-semitisme en zoals Paul Gottlieb het stelt 'de dehumanising effecten van de blanke maatschappij op Amerikaanse zwarten'.

VOOR een Europees (lezers)publiek blijkt dit 'zwarte toneel' het westers toneel te doen verbleken tot een instituut dat louter consumptie-artikelen produceert. Het westers toneel met zijn chaotische verscheidenheid van vormen en bedoelingen, dat de negers veelal als 'decadent' en 'onderdrukkend' (oppressive) beschouwen. Wij consumeren zonder dat het ons tot iets verplicht, ongeacht alle geroep over engagement en artistieke verantwoordelijkheid op l'art pour l'art basis, dan wel met de pretentie van maatschappelijke of politieke betrokkenheid.

THE Black Theatre bekommert zich niet om vormproblemen. De inhoud staat voorop. Het gaat om zwart toneel voor zwarten, om didac-

tisch toneel, toneel als wapen. Voor John O'Neal, een van de stichters van de Free Southern Theatre, is toneel zo goed als alle kunst politiek. Scheiding tussen politiek en kunst is voor hem zo iets als scheiding tussen kerk en staat. Hoe dit ook zij, de inhoud van dit nummer laat er geen twijfel over dat we er niet komen, door ten aanzien van deze dramatische flitsen te spreken van conventionele toneelvormen, van naturalisme of realisme onder de term neo-realisme. Eerder zijn er zeer werkzame elementaire dramatische uitdrukkingsmiddelen aan de orde, die een autochtone toon laten klinken met een voor ons blanken ongekennde, ongemeen fascinerende dimensie van kracht, directheid en felheid.

ONGENUANCEERD, vol agressiviteit, ressentiment, haat en woedend verweer. De *Black Arts Movement* maakt welbewust een scheiding tussen zwart en blank Amerika, strevend naar een 'zwarte esthetiek' omdat er niets zinrijks te bouwen valt op een ondergaande structuur als de westerse. Daarom, zegt Larry Neal, een dichter-essayist die nauw samenwerkt met de extreem-felle LeRoi Jones, dat zij een culturele revolutie bepleiten in kunst en denken. Niet langer een negerkunst voor twee publieken – zwart en blank – maar toneel voor eigen mensen. De negers behoeven niet te weten, dat de blanken hen nodig hebben, zegt de leraar Adam David Miller van Laney College (Oakland), maar wel, dat zij elkaar nodig hebben. Woodie King Jr, een van de stichters van *Concept East Theatre* in Detroit, betoogt dan ook nadrukkelijk: 'Zwart toneel heeft in het geheel niets te maken met een verzameling van geschriften van Beckett, Shakespeare, Café La Mama, Walter Kerr, Pinter, Actors Equity, Ford Foundation, Yale School of Drama...' Om John O'Neal nog eens te citeren: 'Een schouwburg, geleid en geëxploiteerd door negers, die zich van andere schouwburgen in ons land alleen maar onderscheidt door de huidskleur van de bezetting, is geen zwart toneel, het is een blank toneel met negers'. En daar zitten wij Europeanen dan met onze racistische vertedering, die niet anders is dan latente discriminatie, bij het 'genieten' van folkloristische vertoningen van negervoorstellingen, *Porgy and Bess* inbegrepen.

HET gaat Black Theatre en de Black Arts Movement om veel concreter, voor de negers veel reëler zaken. Voor hen is kunst, en allereerst toneelkunst, een levende werkelijkheid. LeRoi Jones, de leider van Spirit House in Newark, wiens van haat tegen de blanken vervulde stuk *Dutchman* in ons land is gespeeld tengevolge van een vlag van betrokkenheidswaan met een 'echte neger' in de hoofdrol (verraderlijk symptoom van rassendiscriminatie onder het mom van realisme) formuleert het duidelijk in zijn gedicht 'Black Art':

We want a black poem. And a
Black World.
Let the World be a Black Poem
And let All Black People Speak This Poem
Silently
or LOUD.

IN deze aflevering klinkt het bovenal luid. De problemen waar de Afro-Amerikanen mee worstelen borrelen duidelijk op. Negerationalisme binnen de Verenigde Staten, integratie, afrekening in eigen kring met de Oom Tom-mentaliteit. De zeventienjarige Herbert Jones zet in zijn schetsje *The Uncle Toms* in een negergetto twee groepen negerjongens tegenover elkaar. De ene groep is er van overtuigd, dat wie niet van de blanken houdt een uilskuiken moet zijn. Daarom scheldt Skippy hen voor 'blanken', 'jullie huid is zwart maar je binnenste is blank en in deze straat denken we allemaal zwart'. Maar de 'blanken' worden bekeerd en een van de jongens zegt: 'We zijn erg stom geweest. Onze ogen zijn voor een lange tijd gesloten geweest. En dank zij jullie, broeders, hebben we tenslotte licht gezien. We zijn bereid te vechten tot we vrij zijn'. In *A Play for Blackness*, *And we own the Night*, van de vierentwintigjarige voorzitter van de Black Students' Union, Jimmie Garrett, krijgt deze problematiek emblematische kracht, elementaire aanzet tot allegorie. En dat met alle gevaar van ernstig misverstand bij blanken, misverstand op basis van rassenvooroordelen: suprematie van het blanke ras tegenover de barbaarse nikker. Johnny, de leider van een negergang, schiet zijn moeder neer tijdens een van de onlusten, waar de kranten ons veelvuldig de buitenkant van melden. Een neger bevrijdt zich van zijn slaafs verleden. 'De blanken zouden zulke dingen nooit doen. Je moet ongelijk hebben. Ik begrijp het niet. Maar zij zullen het goed maken. Zij zullen het me uitleggen. Zij zullen me de weg wijzen. Ik vertrouw hen. Een neger heeft nooit gelijk gehad. En zal nooit gelijk hebben', zegt de moeder. Johnny roept: 'Wij zijn... nieuwe mensen, Mama... Geen nikkers. Zwarte mensen' en hij schiet haar neer.

BLACK THEATRE beschouwt zich als de artistieke (aesthetic) en geestelijke zuster van de Black Power gedachte. Black Power, waar Stokely Carmichael de leider van is. Een leuze, die voor het eerst klonk tijdens de Meredithmars in 1966. Een beweging, die het geweld geenszins als uitgangspunt kent. Stokely Carmichael was tot 1967 voorzitter van de Student Non-violent Co-ordination (SNCC). Uit dit nummer van TDR blijkt onomwonden, dat de neger in Amerika niet zoekt naar een oplossing van de zeer gecompliceerde problemen, die hem betreffen, maar dat hij – gelijk J. Presser in zijn boek *Amerika* van 1949 al zegt – er af wil. Het geweld is onvermijdelijk geworden, vandaar het motto van McKissick, dat Ed Bullins boven zijn inleiding zet: 'Dr. Martin Luther King was de laatste vorst van de geweldloosheid. Hij was het symbool van de geweldloosheid, het kort begrip van geweldloosheid. Geweldloosheid is een doede filosofie en het zwarte volk heeft haar niet gedood'.

GEEN geschiedkundige studie over Black Theatre, maar een fel belichte momentopname van grote documentaire betekenis. Wat gaat ons deze binnenlandse aangelegenheid van Amerika aan? Laat het ons Nederlanders dan maar genoeg zijn, dat ons de eer toekomt, dat het een Nederlander is geweest, die in 1619 – het jaar waarin binnen onze landsgrenzen van Oldenbarnevelt werd onthoofd – de eerste lading van twintig nikkers loste op de kust van Virginia. Genoeg om er ons, gedachtig aan de glorie van onze Gouden Eeuw, wel degelijk bij betrokken te voelen.

B. STROMAN

De naamloze en het niets

'De vroeger vaak gehoorde uitdrukking 'Ik ben niets' is door velen vervangen door 'Ik ben humanist'. Daarin komt een zelfbewustzijn tot uitdrukking dat verheugend is, ook al betekent dat lang niet altijd een duidelijke bewustheid omtrent aard en betekenis van het humanisme. Niettemin heeft deze groep van humanisten een gevoel van op een of andere wijze van tweede rang te zijn, van zich af kunnen zetten.'

NA deze verheugende vaststelling – die aldus voorkomt in de 'Beleidsnota' – heb ik mij ernstig en opnieuw verontrust afgevraagd: hoe is dat nu met al diegenen die zich zelf nog immer 'niets' blijven noemen en waarvan velen ook nog welbewust en overtuigd 'niets' willen zijn? Mankeert het hun aan zelfbewustzijn of zijn ze dan toch nog een beetje tweederangs?

Die suggestie zit er namelijk wel in, zij het zeer stellig wel onbedoeld. En niet alleen voor mij was dit een reden tot humanistische ergernis. Dit niet alleen om de uitdrukkingswijze, die allicht eens wat minder gelukkig kan uitvallen; we werken nog steeds met hersenen en niet met computers.

Voor vele geestverwanten – om deze ouwe getrouwe term nog eens te gebruiken – is het NIETS dat zij zeggen te zijn een welbewuste, eerlijke en ook weldoordachte overtuiging. Een overtuiging waar veler en velerlei Humanisme helemaal niet tegenop kan. Daarnaast is het voor vele humanisten vaak maar een bijkomstige, en soms vervelende onvermijdelijkheid zich humanist te noemen. De reden daartoe ligt dan in de maatschappelijke noodzaak tot groepsvorming en organisatie, om als gewoon maar mens-met-de-mensen in deze verideolo-

giseerde samenleving een eigen positie te kiezen en eigen sfeer te vormen. En dan daar uit ook nog aan het geheel van deze samenleving deel te nemen. Voor velen die zich dan ook wél humanist noemen is het Verbond niet allereerst een overtuigingsgemeenschap, maar eerder een vakbeweging voor een menselijke wereld. Dat is een kwestie van menselijke saamhorigheid en solidariteit, ook als zij daarbij verder 'niets' zijn en ook niet willen zijn.

JUIST dit NIETS-zijn is de meest-omvattende saamhorigheid en solidariteit die we als mens kunnen opbrengen en het is daarbij ook nog de wijsgerig meest houdbare. Zodra we namelijk 'iets' zijn wat de ander níet is, zijn we juist in dát opzicht al niet meer saamhorig. Zo kunnen we heel best saamhorig zijn met de menselijkheid van de christen, maar niet met zijn christelijkheid. En we staan zelfs (positief!) afwijzend tegenover zijn christendom als deze de menselijke solidariteit in de weg staat. Onze saamhorigheid en de daarop gebaseerde solidariteit betreft tenslotte ons aller menszijn zelf. En wie zal zeggen wat dit tenslotte wezenlijk is? Dit menszijn is ons uiteindelijk een volkomen onvoorziene ervaring, die voor geen definitieve 'verklaring' vatbaar is.

Hier tegenover is het NIETS-zijn de wijsgerig meest verantwoorde geesteshouding. Ook dat is zelfbewustzijn, namelijk het zelfbewustzijn van de Naamlozen, voor wie dit 'Niets' de meest eerlijke uitdrukking is voor hun levensovertuiging als visie op het menszijn zelf. Dat is geen negativisme, geen nihilisme en geen desintegratie of hoe onze humanistische kwalifikaties verder mogen heten. Dit NIETS is veel meer een ideaal van onbevangenheid waar we ideologisch naar toe moeten, willen we in de saamhorigheid van ons menszijn principieel alle mensen kunnen omvatten.

Wanneer we dit teveel uit het oog verliezen (ver)wordt ook ons humanisme te zeer tot een humaniserend moralisme. We verklaren daarmee zelf het niets-zijn tot een tweederangs opvatting en ver-engen daarmee in hoge mate onze solidariteit met deze al dan niet bewuste Naamlozen.

LAAT me – nu ik toch bezig ben – in dit licht ook eens protesteren tegen de gebruikelijke kwalifikatie 'buitenkerkelijken', die dan onder meer door het Verbonds-optreden van Niets tot iets (namelijk tot humanisme) gekomen zouden zijn. Onze menselijke solidariteit vraagt niet naar kerkelijkheid. We hebben ons in principe te richten tot alle mensen. Wanneer grote groepen kerkelijken – heel vaak meer door overlevering dan door overtuiging – deze saamhorigheid een inhoud en een uitleg willen geven die ons niet past, is dat hun zaak. Maar onszelf dan van hun standpunt uit als buitenkerkelijk bestempelen doet geen recht aan de principiële eenheid van ons menszijn, die tenslotte ook voor hen de grond is waarop zij staan. Velen onder hen gaan nu immers ook beseffen dat het wezenlijk om deze grónd gaat en niet om allerlei uitleg daarvan. Deze staat zulk een principiële eenheid alleen maar in de weg, tot schade van ons gemeenschappelijke menszijn.

Tenslotte nog de uitnodiging deze kritiek niet te vlug als negatief te bestempelen. Dit is feitelijk net zo negatief als het werk van de verkeerspolitie die bekeuringen uitdeelt of wegen afzet om de verkeersveiligheid te bevorderen.

Sittard

HENK DEKKER

scène uit het toneelstuk 'Clara's Ole Man' van Ed Bullins

Het bestuur van de

Stichting Huisvesting Bejaarden te Alkmaar

aangesloten bij de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden te Amsterdam, hoopt in oktober 1969 het bejaardencentrum 'De Nieuwpoort' te Alkmaar te openen.

Het tehuis zal een capaciteit hebben van ca 150 bedden, terwijl verder 38 woningen voor zelfstandige bewoning beschikbaar zullen zijn.
De sfeer in het tehuis zal ondogmatisch zijn.

Voor dit complex wordt gevraagd:

a. een directeur

Voor deze functie wordt gedacht aan een man van 30-45 jaar, die een middelbare opleiding genoten heeft; belangstelling heeft voor het werk in een verzorgingstehuis; voldoende organisatorisch, economisch en administratief inzicht heeft.
Datum indiensttreding: maart 1969.

b. een hoofd van de administratie (m.)

Kandidaten dienen in het bezit te zijn van het diploma M.B.A. Het diploma S.P.D. strekt tot aanbeveling.
Datum indiensttreding: mei 1969.

c. een hoofd van de huishouding (v.)

Leeftijd 30-45 jaar. Kandidaten dienen in het bezit te zijn van het diploma huishoudkundige of een daarmee gelijk te stellen opleiding te hebben gevolgd. Ervaring in een soortgelijke functie strekt tot aanbeveling.
Datum indiensttreding: augustus 1969.

Voor alle functies is de salariëring overeenkomstig de richtlijnen van de Nederlandse Federatie voor Bejaardenzorg.

Kandidaten dienen bereid te zijn zich eventueel aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Eigenhandig geschreven brieven met foto worden ingewacht door het bestuur, Karl Marxstraat 11, Alkmaar.

ANNONCES:

Met grote blijdschap geven wij u kennis van de geboorte van

Maaïke

F. d'Angremond-Pols
K. d'Angremond
Peter
Mark

Leiderdorp, 17 augustus 1968
Tollenaerssingel 4

Ds. Joh. P. van Mullem, Baflo (Gr.)
05950 - 27 47. Lezingen over
FUTUROLOGIE (toekomst van
sex, zede en ongelooft).

Welke particulier heeft billijk auto te koop voor gepensioneerd ambt. met lich. gehandicapte vrouw. Gedupeerd door autobedrog. M. Schrader, Hackfortstraat 64, 's Hage telefoon 654979.

Grote zit-slaapkamer met kookgelegenheid in Delft aangeboden in ruil voor kamer in Amsterdam. Lindenburg, Raamstr. 4, Delft, telef. 01730 - 23052.

Buitenkerkelijk?

Vraag inlichtingen over het

Humanistisch

Verbond

postbus 114
Utrecht

(of stuur ons adressen van belangstellenden)

Op het centraal bureau van het Hum. Verbond is een vacature voor

boekhouder

Hij of zij moet in staat zijn na een korte inwerkperiode de volledige boekhouding te voeren en te zorgen voor periodieke verslaglegging aan directie en bestuur en te adviseren bij problemen van administratieve organisatie.

Vereist: praktijkdiploma boekhouden, diploma MBA en ervaring met doorschrijfboekhouding.

Salaris: nader overeen te komen. Vakantietoelage 6%.
Deelneming aan pensioen- dan wel spaarregeling is mogelijk.

Sollicitaties te richten aan Humanistisch Verbond.
Postbus 114, Utrecht - Telefoon 24641.

CONFERENTIE VOOR MEDICI EN JURISTEN

De Humanistische Stichting Socrates belegt op zaterdag, 19 oktober 1968 in het Erasmushuis te Utrecht een conferentie voor juristen en medici over

ABORTUS PROVOCATUS

Het onderwerp zal worden ingeleid door:

mevrouw C. L. van Blaaderen-Stok, zenuwarts
en mr. F. E. Frenkel

De conferentie zal worden geleid door mr. M. G. Rood en S. Pruyt, zenuwarts.

De kosten van deelneming bedragen f 4,- p.p.
Een broodmaaltijd kan worden geserveerd voor f 4,50 p.p.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door het Secretariaat van de Stichting, Oudegracht 152 (postbus 114), Utrecht, tel. (030) 24641.